

Μαλεΐνοι

Περίληψη :

Μικρασιατική οικογένεια γνωστή από τον 9ο αιώνα. Τα μέλη της κατείχαν κυρίως υψηλά στρατιωτικά αξιώματα. Τη μεγαλύτερη δύναμη απέκτησαν το 10ο αιώνα. Σημαντική για τους Μαλεΐνους ήταν η δημιουργία συγγενικών σχέσεων με τους Φωκάδες. Την εποχή του Βασιλείου Β΄ κατασχέθηκαν τα κτήματα των Μαλεΐνων, με συνέπεια την πολιτική αποδυνάμωση της οικογένειας. Τον 11ο-12ο αιώνα οι Μαλεΐνοι έχασαν τη δύναμή τους.

Τόπος και Χρόνος Γέννησης

Πριν από τον 9ο αιώνα, Χαρσιανόν, Καππαδοκία

Κύρια Ιδιότητα

Εκπρόσωποι της στρατιωτικής αριστοκρατίας

1. Γενικά

Οι Μαλεΐνοι είναι μία από τις παλαιότερες [αριστοκρατικές](#) οικογένειες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Εμφανίζονται τον 9ο αιώνα. Πατρίδα τους θεωρείται το Χαρσιανόν και η [Καππαδοκία](#). Τα μέλη της οικογένειας αναλάμβαναν κυρίως υψηλά στρατιωτικά αξιώματα και από την αρχή βρίσκονταν στην κορυφή της βυζαντινής αριστοκρατίας. Το 10ο αιώνα οι Μαλεΐνοι σημείωσαν μεγάλη κοινωνική άνοδο, με την εδραίωση μελών της οικογένειας σε υψηλές θέσεις, στην οποία συνέβαλε ιδιαίτερα η δημιουργία συγγενικών σχέσεων με τους [Φωκάδες](#) (αρχές 10ου αιώνα). Από την εποχή εκείνη οι Φωκάδες και οι Μαλεΐνοι αποτελούν τον πυρήνα γύρω από τον οποίο συσπειρώθηκαν και άλλες μικρασιατικές αριστοκρατικές οικογένειες με κοινά συμφέροντα. Οι Μαλεΐνοι ανήκαν στις τάξεις των πλουσιότερων οικογενειών της αυτοκρατορίας. Τον πλούτο τους τον μνημόνευσε στη [Νεαρά](#) του έτους 996 ο [Βασίλειος Β΄](#) (976-1025), ο οποίος δήμειυσε όλα τα κτήματα του Ευσταθίου Μαλεΐνου, γεγονός με σοβαρές επιπτώσεις για την ευμάρεια του οίκου. Από τον 11ο αιώνα αρχίζει η αποδυνάμωση του οίκου των Μαλεΐνων. Οι τελευταίες ειδήσεις για τους Μαλεΐνους της [Μικράς Ασίας](#) χρονολογούνται στο 12ο αιώνα.

2. Καταγωγή της οικογένειας

Οι Μαλεΐνοι συγκαταλέγονται μεταξύ των εκπροσώπων της παλαιάς βυζαντινής αριστοκρατίας, η οποία εμφανίζεται στο προσκήνιο ήδη από τον 9ο αιώνα. Πρόκειται για οικογένεια ελληνικής καταγωγής η οποία επί αιώνες είχε στενούς δεσμούς με την περιοχή της Μικράς Ασίας. Υπάρχουν εικασίες ότι το επώνυμο Μαλεΐνος έχει σχέση με το τοπωνύμιο [Μαλάγιννα](#) της [Βιθυνίας](#), θέση στο [θέμα Βουκελλαρίων](#) κατά τον 9ο αιώνα.¹ Σε περίπτωση που αποδεχθούμε τις ενδείξεις οι οποίες μάς φανερώνουν την ενδεχόμενη προέλευση του επωνύμου Μαλεΐνος, ο παλαιότερος πυρήνας των κτημάτων αυτής της οικογένειας θα μπορούσε να αναζητηθεί στη γόνιμη κοιλάδα του ποταμού Σαγγάριου. Σε ένα στενότερο πλαίσιο, όμως, πατρίδα των Μαλεΐνων μπορεί να θεωρηθεί η περιοχή του Χαρσιανού, όπου υπάρχουν μαρτυρίες για την οικογένεια από τα τέλη του 9ου αιώνα, ενώ σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και ολόκληρη η Καππαδοκία.² Είναι γνωστό ότι τα μέλη αυτής της πλούσιας οικογένειας είχαν κτήματα στην περιοχή δικαιοδοσίας του [θέματος](#) του [Χαρσιανού](#), στην ευρύτερη περιοχή της [Καισάρειας](#) της Καππαδοκίας και της [Αγκυρας](#) της [Γαλατίας](#).³

3. Οι πρώτοι εκπρόσωποι

Τα παλαιότερα γνωστά στοιχεία για τους εκπροσώπους των Μαλεΐνων, τα οποία χρονολογούνται στο δεύτερο μισό του 9ου αιώνα, δείχνουν ότι η οικογένεια ήδη από την εποχή αυτή καταλάμβανε σημαντική θέση στην ιεραρχία της βυζαντινής αριστοκρατίας. Το πρώτο γνωστό μέλος των Μαλεΐνων, ο Νικηφόρος, μνημονεύεται ως μετέχων σε σημαντικά γεγονότα της εποχής εκείνης. Το 866 κατέστειλε τη στάση του [Συμβατίου](#), συγγενή του [καίσαρα](#), [Βάρδα](#), θείου του τότε αυτοκράτορα [Μιχαήλ Γ΄](#) (842-867).⁴ Δεν αναφέρονται τίτλοι ή αξιώματα μαζί με το όνομα αυτού του πρώτου γνωστού Μαλεΐνου, όμως μπορούμε να υποθέσουμε ότι η υπηρεσία του συνδεόταν με τον στρατό. Όπως δείχνουν τα στοιχεία για τους Μαλεΐνους, η άνοδος του οίκου από την αρχή συνδεόταν με την άσκηση στρατιωτικών καθηκόντων εκ μέρους των μελών του.

Μαλεΐνοι

Ιδιαίτερα σημαντικός για την περαιτέρω εξέλιξη του οίκου των Μαλεΐνων ήταν ο Ευστάθιος Μαλεΐνος, για τον οποίο εικάζεται ότι ήταν αδελφός (ή ενδεχομένως γιος) του πρώτου γνωστού Μαλεΐνου. Ο Ευστάθιος είχε τον τίτλο του **πατρικίου** και αναλάμβανε υψηλά στρατιωτικά αξιώματα.⁵ Μέσω του Ευσταθίου μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την ιστορία του γνωστότερου κλάδου της οικογένειας των Μαλεΐνων. Ο γιος του Ευδόκιμος Μαλεΐνος νυμφεύθηκε την κόρη κάποιου Αδραλέστου, πατρικίου και στρατιωτικού αξιωματούχου, η σύζυγος του οποίου ήταν συγγενής του **Ρωμανού Α΄ Λακαπηνού** (920-944).

4. Οι Μαλεΐνοι του 10ου αιώνα

Το 10ο αιώνα εμφανίζονται πολλά επιφανή μέλη της οικογένειας των Μαλεΐνων. Μεταξύ αυτών είναι οπωσδήποτε οι εγγονοί του Ευσταθίου Μαλεΐνου και γιοι του Ευδόκιμου, ο **Μιχαήλ** (ο οποίος κατά τη βάπτισή είχε λάβει το όνομα Μανουήλ) και ο **Κωνσταντίνος**.

Ο Μιχαήλ άρχισε τη κοσμική του σταδιοδρομία στην αυλή του **Λέοντος ΣΤ΄** (886-912) ενώ μετά το θάνατο του αυτοκράτορα εκάρη μοναχός. Ο Μιχαήλ Μαλεΐνος, μετέπειτα όσιος Μιχαήλ, ήταν δάσκαλος του **Αθανασίου Αθωνίτη**, ιδρυτή της Λαύρας του Αγίου Όρους. Ο Μιχαήλ ασκούσε μεγάλη επιρροή στους ανιψιούς του **Νικηφόρου Β΄ Φωκά** (963-969) και στον αδελφό του Λέοντα, και χάρη σε αυτόν οι δύο προαναφερθέντες Φωκάδες διατηρούσαν στενές σχέσεις όχι μόνο με τον ίδιο αλλά και με τον Αθανάσιο τον Αθωνίτη και γενικά με τους εκπροσώπους του μοναχισμού.

Ο Κωνσταντίνος Μαλεΐνος ήταν επιφανής στρατηγός. Είναι γνωστό ότι στη διάρκεια της μονοκρατορίας του **Κωνσταντίνου Ζ΄** (945-959), όντας πατρικίος, ασκούσε για πολλά χρόνια καθήκοντα **στρατηγού** στο θέμα της Καππαδοκίας. Έλαβε μέρος στις συγκρούσεις με τους Άραβες, κατά τις οποίες στο **θέμα Ανατολικών** ηγήθηκαν εκπρόσωποι των συγγενών τους από την οικογένεια των Φωκάδων.

Χάρη σε αυτήν τη γενεά της οικογένειας δημιουργήθηκαν συγγενικές σχέσεις με τους Φωκάδες, οι οποίες έδωσαν στους Μαλεΐνους τη δυνατότητα να φθάσουν στην κορυφή της ισχυρής μικρασιατικής αριστοκρατίας. Η αδελφή των Μιχαήλ και Κωνσταντίνου Μαλεΐνων παντρεύτηκε τον **Βάρδα Φωκά**, πατέρα του μετέπειτα αυτοκράτορα Νικηφόρου Β΄ Φωκά.⁶ Οι δεσμοί των Μαλεΐνων με τους Φωκάδες δεν ήταν απλώς οι συνηθισμένες συγγενικές σχέσεις μεταξύ δύο οικογενειών που είχαν την ίδια γεωγραφική και κοινωνική προέλευση, αλλά είχαν πολύ ευρύτερο υπόβαθρο. Από την εποχή εκείνη ο σύνδεσμος των Φωκάδων και των Μαλεΐνων είχε πολιτικές συνέπειες και η τύχη της μιας οικογένειας ήταν τόσο συνυφασμένη με της άλλης ώστε δεν θα ήταν δυνατόν να μελετηθούν ανεξάρτητα.

Τα πλεονεκτήματα αυτής της συγγένειας φάνηκαν ήδη επί της βασιλείας του Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογέννητου (945-959) και του Ρωμανού Β΄ (959-963). Την περίοδο αυτή σημειώνεται η μεγαλύτερη κοινωνική άνοδος της οικογένειας των Φωκάδων, η οποία θα τους οδηγήσει στο θρόνο το 969. Εκπρόσωποι των Φωκάδων ανέρχονται στα σημαντικότερα στρατιωτικά-διοικητικά αξιώματα της αυτοκρατορίας, αποκτώντας έτσι τον έλεγχο της στρατιωτικής πολιτικής στην Ανατολή. Στις πολυετείς συγκρούσεις με τους Άραβες στο ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας, τους Φωκάδες τους ακολουθούσαν και οι συγγενείς τους Μαλεΐνοι. Ο Κωνσταντίνος Μαλεΐνος, που προαναφέρθηκε, ο οποίος περίπου το 955 διαδέχθηκε τον Λέοντα Φωκά στη θέση του στρατηγού Καππαδοκίας, μνημονεύεται ως μετέχων στις μάχες αυτές και το 960. Εκτός από αυτόν είναι γνωστός και κάποιος Λέων Μαλεΐνος, ο οποίος το 953 σκοτώθηκε στις συγκρούσεις στη Συρία. Ο Λέων ήταν εκπρόσωπος άλλου κλάδου της οικογένειας των Μαλεΐνων, ίσως εκείνου του οποίου απόγονος ήταν το πρώτο γνωστό μέλος της οικογένειας, ο Νικηφόρος.

Η άνοδος του Νικηφόρου Β΄ Φωκά (963-969), στενού συγγενή των Μαλεΐνων, στην εξουσία έπρεπε να ανοίξει στην οικογένεια αυτήν το δρόμο προς την κορυφή της κοινωνικής κλίμακας. Μολονότι δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία για τους Μαλεΐνους από την εποχή της διακυβέρνησης του Νικηφόρου Β΄, έχουμε λόγους να υποθέσουμε ότι ασκούσαν σημαντικές υπηρεσίες στην αυτοκρατορία. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγούν τα γεγονότα από τις τελευταίες δεκαετίες του 10ου αιώνα, τα οποία φανερώνουν την ισχύ, τον πλούτο και το κύρος των Μαλεΐνων.

Μαλεΐνοι

5. Οι Μαλεΐνοι την εποχή του Βασιλείου Β΄

Ο πιο γνωστός εκπρόσωπος των Μαλεΐνων από την περίοδο του Βασιλείου Β΄ (976-1025) ήταν ο Ευστάθιος, γιος του Κωνσταντίνου Μαλεΐνου. Στο τέλος της διακυβέρνησης του Νικηφόρου Β΄ διορίστηκε κυβερνήτης [Αντιοχείας](#) και στρατηγός Λυκανδού. Μετά το θάνατο του [Ιωάννη Α΄ Τζιμισκή](#) (969-976) και την ανάληψη της εξουσίας από τον Βασίλειο Β΄, ο Ευστάθιος ήδη μνημονεύεται ως [μάγιστρος](#) και επικεφαλής του στρατού ο οποίος επανειλημμένα αντιστάθηκε στην προσπάθεια κατάκτησης της εξουσίας από τον [Βάρδα Σκληρό](#).⁷

Την εποχή κατά την οποία ο Βασίλειος Β΄ προετοιμάζε την πρώτη του εκστρατεία εναντίον του Βούλγαρου τσάρου Σαμουήλ (986),⁸ ο μάγιστρος Ευστάθιος Μαλεΐνος απολύθηκε από τη στρατιωτική υπηρεσία μαζί με άλλους ισχυρούς, όπως ο [Βάρδας Φωκάς](#). Η πολιτική του αυτοκράτορα απέναντι στους ισχυρούς [αριστοκράτες](#) οι οποίοι σε ό,τι αφορά την καταγωγή τους και την υπηρεσία τους είχαν στενούς δεσμούς με τις ανατολικές επαρχίες της αυτοκρατορίας, προκάλεσε νέο σφετερισμό. Στην οικία του Ευσταθίου Μαλεΐνου στο Χαρσιανόν, σε συγκέντρωση εκπροσώπων των επιφανέστερων οικογενειών της εποχής εκείνης (Μαλεΐνων, Φωκάδων, [Μελισσηνών](#), Παρσακουτηνών), ο Βάρδας Φωκάς ανακηρύχθηκε αυτοκράτορας (987). Στη [στάση που διάρκεσε δύο χρόνια \(987-989\)](#) ο Ευστάθιος Μαλεΐνος ήταν ένας από τους σημαντικότερους ηγέτες και ανέλαβε τη διοίκηση μέρους του στρατού των στασιαστών.

Μετά τη δολοφονία του Βάρδα Φωκά το 989, ο Ευστάθιος δεν υπέστη σοβαρή τιμωρία, αλλά είναι φανερό ότι απομακρύνθηκε από τα σημαντικότερα κρατικά αξιώματα. Μερικά χρόνια αργότερα, όταν ο αυτοκράτορας επέστρεψε από μια εκστρατεία στην Ανατολή, ο Ευστάθιος Μαλεΐνος φιλοξένησε τον αυτοκρατορικό στρατό στα κτήματά του στην Καπαδοκία. Έκπληκτος από τον μεγάλο πλούτο του υπηκόου του και γνωρίζοντας τις πολιτικές του φιλοδοξίες από την εποχή της στάσης του Βάρδα Φωκά, ο Βασίλειος Β΄ αποφάσισε να θέσει τον Ευστάθιο Μαλεΐνο υπό έλεγχο. Τον πήρε μαζί του στην Κωνσταντινούπολη, και εκεί, σύμφωνα με τον ιστοριογράφο Ιωάννη Σκυλίτση, τον κρατούσε «σαν θηρίο σε κλουβί»,⁹ προσφέροντάς του πολυτελή ζωή αλλά μην επιτρέποντάς του να επιστρέψει στα κτήματά του. Μετά το θάνατο του Ευσταθίου ο Βασίλειος Β΄ δήμευσε όλη την περιουσία αυτού του ισχυρού άνδρα.

6. Η Νεαρά του Βασιλείου Β΄ του έτους 996

Ο πλούτος των Μαλεΐνων αναφέρεται ρητά στην πολυσυζητημένη Νεαρά του Βασιλείου Β΄ (976-1025) του έτους 996.¹⁰ Σε αυτήν ο αυτοκράτορας τάσσεται εναντίον εκείνων των ισχυρών οι οποίοι, αφού πλούτισαν παίρνοντας τα κτήματα των αγροτών, απολάμβαναν οι ίδιοι και οι απόγονοί τους τα πλούτη τους για έναν ολόκληρο αιώνα και ακόμα περισσότερο. Ως παράδειγμα για έναν τέτοιο παράνομο πλουτισμό ο Βασίλειος Β΄ αναφέρει τις οικογένειες των Φωκάδων, των Μαλεΐνων και των Μουσελέ. Εκτός από μια γενική μνεία της οικογένειας των Μαλεΐνων, ο αυτοκράτορας στη Νεαρά του αναφέρει ιδιαίτερα τα ονόματα του πατρικίου Κωνσταντίνου Μαλεΐνου και του γιου του μαγίστρου Ευσταθίου.

7. Η παρακμή της οικογένειας (11ος αιώνας)

Οι Μαλεΐνοι δεν συνήλθαν από το πλήγμα που τους επέφερε ο Βασίλειος Β΄ (876-1025). Δεν επρόκειτο μόνο για τη δήμευση των κτημάτων τους αλλά και για το ότι ο Βασίλειος Β΄ καταφέρθηκε αποφασιστικά εναντίον των συγγενών τους του οίκου των Φωκάδων και κατά συνέπεια και του κύκλου των αριστοκρατών που είχε αναπτυχθεί γύρω από τις δύο αυτούς οίκους. Η μείωση της επιρροής των Μαλεΐνων αντανακλάται στις πηγές, στις οποίες δεν αναφέρονται πια πληροφορίες για ενδεχόμενες πολιτικές δραστηριότητες των Μαλεΐνων την περίοδο μετά τον Βασίλειο Β΄. Είναι καταφανές ότι πολιτικά περιθωριοποιήθηκαν. Όμως κάποιες σφραγίδες του 11ου αιώνα που έχουν διασωθεί μαρτυρούν ότι σε ορισμένα μέλη αυτής της οικογένειας είχαν απονεμηθεί υψηλοί τίτλοι της εποχής εκείνης, όπως του πατρικίου και του [προέδρου](#).¹¹

Από το δεύτερο μισό του 11ου αιώνα κάποια άτομα που έφεραν το επώνυμο των Μαλεΐνων μνημονεύονται στα ευρωπαϊκά τμήματα της αυτοκρατορίας – στην περιοχή της Μακεδονίας.¹² Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ορισμένα μέλη αυτής της οικογένειας αναγκάστηκαν να εγκατασταθούν στις δυτικές περιοχές της αυτοκρατορίας, λόγω της πίεσης των [Σελτζούκων](#) στη Μικρά Ασία και των κατακτήσεών τους εκεί. Η παρουσία των Μαλεΐνων στην περιοχή της Μακεδονίας

Μαλεΐνοι

επιβεβαιώνεται και στη διάρκεια του 12ου αιώνα.¹³ Όμως η σποραδική μνεία των Μαλεΐνων τον 11ο και 12ο αιώνα φανερώνει ότι η οικογένεια είχε χάσει τη δύναμή της. Έτσι οι Μαλεΐνοι, μαζί με τους Φωκάδες, μπορούν να συγκαταλεχθούν στις παλαιότερες αριστοκρατικές οικογένειες για τις οποίες η διακυβέρνηση του Βασιλείου Β΄ σήμανε την αρχή της αποδυνάμωσής τους. Τα μέλη αυτών των οικογενειών απλώς απομακρύνονταν από τις κρατικές υπηρεσίες, ενώ η οικονομική τους δύναμη περιοριζόταν με τη δήμευση των κτημάτων τους.

8. Οι Μαλεΐνοι της Νότιας Ιταλίας (10ος-12ος αιώνας)

Από την εποχή του Νικηφόρου Β΄ Φωκά (963-969) μας είναι γνωστά κάποια άτομα με το επώνυμο των Μαλεΐνων που ασκούσαν διάφορα λειτουργήματα στην περιοχή της Καλαβρίας στην Ιταλία. Δύσκολα όμως μπορούμε να συνδέσουμε τους Μαλεΐνους αυτούς με τους Μαλεΐνους της Μικράς Ασίας. Οι Μαλεΐνοι της Νότιας Ιταλίας μνημονεύονται και τον 11ο-12ο αιώνα.¹⁴

1. Cheynet, J.C., *Pouvoir et contestations à Byzance 963-1210* (Paris 1990), σελ. 214-215.
2. Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψις Ιστοριών*, Thurn, J. (ed.), *Ioannes Scylitzes, Synopsis historiarum* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae V, Berlin – New York 1973), σελ. 332, 340.
3. Cheynet, J.C., *Pouvoir et contestations à Byzance 963-1210* (Paris 1990), σελ. 214-215.
4. Συνεχισταί Θεοφάνους, *Χρονογραφία συγγραφείσα εκ προστάγματος Κωνσταντίνου του φιλοχρίστου και πορφυρογεννήτου δεσπότης*, Bekker, I. (ed.), *Theophanes Continuatus, Joannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1838), σελ. 680.
5. Loparev, Hr., “Opisanie nekotoryh grečeskikh Žitij svjatyh”, *Vizantijskij Vremennik* 4 (1897), σελ. 358-363, ιδ. σελ. 360.
6. Λέων Διάκονος, *Ιστορία*, Hase, C.B. (ed.), *Leonis Diaconi Caloensis, Historiae libri decem et liber de velitatione bellica Nicephori Augusti* (Bonn 1828), σελ. 83· Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψις Ιστοριών*, Thurn, J. (ed.), *Ioannes Scylitzes, Synopsis historiarum* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae V, Berlin – New York 1973), σελ. 280.
7. Ο Βάρδας Σκληρός στασίασε εναντίον του Βασιλείου Β΄. Η στάση αυτή διήρκεσε από το 976 ως το 979.
8. Ο Βασίλειος Β΄ ξεκίνησε στην πρώτη του εκστρατεία εναντίον του Σαμουήλ μόλις το 986, δηλαδή 10 χρόνια αφότου ανέλαβε την εξουσία. Ο λόγος γι' αυτό έγκειται στο ότι μόλις ο νεαρός αυτοκράτορας ανέβηκε στο θρόνο είχε να αντιμετωπίσει τη στάση του Βάρδα Σκληρού και στη συνέχεια τη συνωμοσία του θείου και κηδεμόνα του, του παρακοιμώμενου Βασιλείου, τον οποίο κατόρθωσε να στείλει στην εξορία μόλις το 986.
9. Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψις Ιστοριών*, Thurn, J. (ed.), *Ioannes Scylitzes, Synopsis historiarum* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae V, Berlin – New York 1973), σελ. 340.
10. Ο Ν. Σβορόνος υποθέτει ότι τα στοιχεία στη Νεαρά του Βασιλείου Β΄ που αφορούν τις οικογένειες των Μαλεΐνων και των Φωκάδων είναι προσθήκη που έγινε μετά το 1001· Svoronos, N., “Remarques sur la tradition du texte de la nouvelle de Basile II concernant les puissants”, *Zbornik Radova Vizantinoslog Intituta* 8:2 (1964), σελ. 427-434. Πρβ. Svoronos, N. (ed.), *Les nouvelles des empereurs macédoniens concernant la terre et les stratiotes* (Αθήνα 1994), σελ. 190-191, 303.
11. Βλ. Seibt, W., *Die byzantinischen Bleisiegel in Österreich I, Kaiserhof* (Wien 1978), αρ. 142· Cheynet, J.C., *Pouvoir et contestations à Byzance 963-1210* (Paris 1990), σελ. 333, σημ. 65.
12. Σε χρυσόβουλο του Αλεξίου Α΄ Κομνηνού του έτους 1084 μνημονεύεται ο Στέφανος Μαλεΐνος, γαιοκτήμονας από τη Θεσσαλονίκη· βλ. Archives de l' Athos V, *Actes de Lavra I: Des origines à 1204*, Lemerle, P. – Guillou, A. – Svoronos, N. (eds), avec la collaboration de D. Papachryssanthou

Μαλεΐνοι

(Paris 1970), acte no 45.

13. Ο Νικήτας Χωνιάτης αναφέρει κάποιον Μαλεΐνο ο οποίος στασίασε εναντίον του Ανδρονίκου Β΄ Κομνηνού το 1185· βλ. Νικήτας Χωνιάτης, *Χρονική Διήγησις*, van Dieten, J.L. (ed.), *Nicetae Choniatae, Historia* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 11, Berlin – New York 1975), σελ. 296.

14. Falkenhausen, V., *Untersuchungen über die byzantinische Herrschaft in Süditalien vom 9. bis ins 11. Jahrhundert* (Wiesbaden 1967), σελ. 141.

Βιβλιογραφία :

	Βλυσίδου Β., Λουγγής Τ., Λαμπάκης Σ., Σαββίδης Α., Κουντούρα-Γαλάκη Ε., Η Μικρά Ασία των θεμάτων. Έρευνες πάνω στη γεωγραφική φυσιογνωμία και προσωπογραφία των βυζαντινών θεμάτων της Μικράς Ασίας (7ος-11ος αι.), Αθήνα 1998, Ερευνητική Βιβλιοθήκη 1
	Cheyne J.-C., Pouvoir et contestations à Byzance (963-1210), Paris 1990, Byzantina Sorbonensia 9
	Krsmanović B., Uspon vojnog plemstva u Vizantiji XI veka, Beograd 2001
	Μπουρδάρα Κ., Καθοσίωσις και Τυραννίς κατά τους Μέσους Βυζαντινούς χρόνους I: Μακεδονική δυναστεία 867-1056, Αθήνα 1981
	Winkelmann Fr., Quellenstudien zur herrschenden Klasse von Byzanz im 8. und 9. Jahrhundert, Berlin 1987
	Djurić I., "Porodica Foka", Zbornik Radova Vizantinoslog Intituta, 17, 1976, 189-296
	Falkenhausen V., Untersuchungen über die byzantinische Herrschaft in Süditalien vom 9. bis ins 11. Jahrhundert, Wiesbaden 1967
	Cutler A., Kazhdan A., "Maleinos", Kazhdan, A. (ed.), The Oxford Dictionary of Byzantium, vol. 2, New York – Oxford 1991, 1276
	Лопарев Хр., "Описание некоторых греческих Житий святых", Византийский временник, 4, 1897, 358-363
	Saunders W. B. R., "The Aachen Reliquary of Eustathius Maleinus, 960-970", Dumbarton Oaks Paper, 36, 1982, 211-219
	Cheyne J.-C., "Les Phocas", Dagron, G. – Mihăescu, H. (eds), Le traité sur la guérilla (De velitatione) de l'empereur Nicéphore Phocas (963-969), Paris 1986, 289-315
	Svoronos J.N., "Remarques sur la tradition du texte de la nouvelle de Basile II concernant les puissants", Zbornik Radova Vizantinoslog Intituta, 8/2, 1964, 427-434

Γλωσσάριο :

	θέμα, το
--	-----------------

Ο όρος αναφέρεται στα εμμεγέθη στρατιωτικά σώματα που πραγματοποιούσαν επιχειρήσεις σε ευρείες περιοχές υπό τη διοίκηση στρατηγού· αναφέρεται όμως και στις ίδιες τις περιοχές. Ο θεσμός των θεμάτων εδραιώθηκε κατά τον 7ο αιώνα και ακολούθως χαρακτήριζε τη διοικητική διαίρεση της

Μαλεΐνοι

αυτοκρατορίας της Μέσης περιόδου. Αρχικά η λέξη σήμαινε το στρατιωτικό σώμα που ήταν υπεύθυνο για την άμυνα περιοχής στην οποία έμελλε να εγκατασταθεί, και ακολούθως σήμαινε και την περιοχή. Στις κατώτερες βαθμίδες της στρατιωτικής ιεραρχίας το θέμα στελεχωνόταν από γεωργούς-στρατιώτες. Το σύστημα των θεμάτων, που διατηρήθηκε έως το τέλος της Βυζαντινής περιόδου, στην Ύστερη Βυζαντινή περίοδο χρησιμοποιούνταν για να δηλωθούν φορολογικές κυρίως ενότητες.

καίσαρας, ο

Στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ο τίτλος του καίσαρα απονεμόταν στον αυτοκράτορα. Επί Διοκλητιανού (284-305) και μετέπειτα, καίσαρας αναγορευόταν ο νεαρός συναυτοκράτορας. Ήταν ο υψηλότερος τίτλος στην ιεραρχία της βυζαντινής αυλής, με διάσημα ένα στέμμα και ένα σταυρό. Τον 8ο αιώνα το αξίωμα του καίσαρα αποδιδόταν συνήθως στο διάδοχο του θρόνου. Τον ύστερο 11ο αιώνα, με τη μεταρρύθμιση του Αλεξίου Α΄ Κομνηνού (1081-1118), ο καίσαρας υποβαθμίστηκε, έγινε ο τρίτος στην ιεραρχία μετά τον αυτοκράτορα και το σεβαστοκράτορα. Από το 14ο αιώνα το αξίωμα αποδιδόταν κυρίως σε ξένους πρίγκιπες.

μάγιστρος, ο

Ανώτερο αξίωμα που στο *Κλητορολόγιο* του Φιλοθέου τοποθετείται πάνω από τον ανθύπατο (από το λατινικό *magister*). Από το 10ο αιώνα χάνει τη σπουδαιότητά του, ενώ παύει να υπάρχει πιθανότατα στα μέσα του 12ου αιώνα. Ο μάγιστρος αναλάμβανε συνήθως επικεφαλής κάποιας υπηρεσίας, πολιτικής ή δικαστικής, ή και, σπανιότερα, επικεφαλής της διακυβέρνησης μιας περιοχής.

Νεαρά, η (novella, θηλ.)

Όρος που σημαίνει κατά λέξη νέο διάταγμα και χρησιμοποιείται από τον 4ο αιώνα και εξής για να δηλώσει τις διατάξεις των αυτοκρατόρων εκτός των οργανωμένων κωδίκων. Ήταν γραμμένες κυρίως στα ελληνικά και χρησιμοποιήθηκαν εκτενώς στη Μέση Βυζαντινή περίοδο. Από τα χρόνια των Κομνηνών όμως και μετά, αντικαταστάθηκαν από άλλους, ειδικότερους όρους και σπάνια συναντώνται στην Ύστερη Βυζαντινή περίοδο.

πατρικίος, ο / πατρικία, η

Από το λατινικό *patricius*. Εισήχθη από τον Κωνσταντίνο Α΄ ως ισόβιος τιμητικός τίτλος ανδρών και γυναικών χωρίς διοικητικές αρμοδιότητες. Ειδικά για τις γυναίκες στο περιβάλλον της αυτοκράτειρας ο τίτλος της πατρικίας ζωστής ήταν ο υψηλότερος που μπορούσε να τους απονεμηθεί. Από τον 8ο έως το 10ο αιώνα ο τίτλος του πατρικίου αποδιδόταν σε υψηλούς αξιωματούχους της διοικητικής και στρατιωτικής ιεραρχίας, αλλά και σε ξένους συμμάχους και ηγεμόνες. Έπαψε να χρησιμοποιείται μετά το τέλος του 12ου αιώνα.

πρόεδρος, ο

Ανώτατο αυλικό αξίωμα που εμφανίζεται πρώτη φορά επί Νικηφόρου Β΄ Φωκά. Οι αρμοδιότητες του προέδρου δε φαίνονται σαφώς καθορισμένες. Τον 11ο αιώνα ο τίτλος αποδίδεται όλο και συχνότερα, αλλά δεν απαντά πια μετά τα μέσα του 12ου αιώνα. Ως εκκλησιαστικό αξίωμα ο πρόεδρος ήταν ισότιμος του μητροπολίτη και αποδιδόταν στον εποπτεύοντα μητροπολίτη επισκοπικής ή μητροπολιτικής έδρας μέχρι να διευθετηθεί η εκλογή ιεράρχη.

στρατηγός, ο

Κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο τα καθήκοντα του στρατηγού ήταν πολιτικά. Στη Μέση Βυζαντινή περίοδο ο στρατηγός ήταν αξιωματούχος επικεφαλής του θέματος (στρατός και περιοχή δικαιοδοσίας)· συγκέντρωνε στα χέρια του τόσο στρατιωτική όσο και πολιτική εξουσία. Κατά την Ύστερη Βυζαντινή περίοδο περιορίστηκε στο στρατιωτικό ρόλο του.

Πηγές

Svoronos, N. (ed.), *Les nouvelles des empereurs macédoniens concernant la terre et les stratiotes* (Αθήνα 1994), σελ. 190-217.

Archives de l' Athos V, *Actes de Lavra I: Des origines à 1204*, Lemerle, P. – Guillou, A. – Svoronos, N. (eds), avec la collaboration de D. Papachryssanthou (Paris 1970), acte no 45.

Γεώργιος Μοναχός, Bekker, I. (ed.), *Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1838), σελ. 763-924.

Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψις Ιστοριών*, Thurn, J. (ed.), *Ioannes Scylitzes, Synopsis historiarum* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae V, Berlin – New York 1973), σελ. 332, 340.

Λέων Διάκονος, *Ιστορία*, Hase, C.B. (ed.), *Leonis Diaconi Caloensis, Historiae libri decem et liber de velitatione bellica Nicephori Augusti* (Bonn 1828).

Νικήτας Χωνιάτης, *Χρονική Διήγησις*, van Dieten, J.L. (ed.), *Nicetae Choniatae, Historia* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 11, Berlin – New York 1975).

Petit, L. (ed.), "Vie de Saint Michel Maléinos, suivie du traité de Basile Maléinos", *Revue de l'Orient Crétien* 7 (1902), σελ. 543-

Μαλεΐνοι

603.

Συμεών Μάγιστρος, Bekker, I. (ed.), *Symeonis Magistri ac logothetae Annales: Theophanes Continuatus, Johannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1838), σελ. 603-760.

Συνεχισταί Θεοφάνους, *Χρονογραφία συγγραφείσα εκ προστάγματος Κωνσταντίνου του φιλοχρίστου και πορφυρογεννήτου δεσπότης*, Bekker, I. (ed.), *Theophanes Continuatus, Joannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1838).

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (ed.), *Theophanis, Chronographia I-II* (Leipzig 1883).

Παραθέματα

Ο Βασίλειος Β' (976-1025) αντιμέτωπος με την πλεονεξία των δυνατών:

Ἵτι ἡ βασιλεία ἡμῶν οὐκ ἀσκόπως οὐδ' ἀδοκιμάστως τὴν τεσσαρακονταετίαν ἀνατρέπει ἀλλὰ τοὺς πένητας ἐλεοῦσα καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς συστάσεως αὐτοῦ φροντίζουσα καὶ τὸ δίκαιον ἀγαπῶσα καὶ τὴν πλεονεξίαν ἐκκόπτουσα, φανερὸν ἔσται ἐξ ὧν θέλομεν εἰπεῖν. Καὶ γὰρ πολλὰ παρηνοχλήθημεν παρὰ τῶν πτωχῶν χάριν τούτου καὶ τὰς γινομένας εἰς αὐτοὺς καθ' ἑκάστην πλεονεξίας καὶ ἀδικίας τοῖς ἰδίους ἡμῶν ὀφθαλμοῖς εἶδομεν διερχόμενοι τὰ θέματα τῆς βασιλείας ἡμῶν καὶ πρὸς τὰ ταξίδια ἀπερχόμενοι...

Ἵθεν καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν κατὰ τὸν τόπον διαβαίνουσα καὶ τὸ πρᾶγμα ἐγκλήσει τῶν πενήτων διαγνοῦσα τὰ τούτου οἰκήματα πολυτελῆ ὄντα κατέστρεψεν ἕως ἐδάφους, καὶ τοῖς πένησι τὰ ἑαυτῶν ἀποδέδωκεν, ἐκεῖνῳ δὲ κατέλιπεν ὅπερ ἐξ ἀρχῆς δημοσίου καὶ τῶν χωριτῶν ἕνα πάλιν αὐτὸν ἐποίησεν...

Svoronos, N. (ed.), *Les nouvelles des empereurs macédoniens concernant la terre et les stratiotes* (Αθήνα 1994), σελ. 201, 203.

Χρονολόγιο

866: Ο Νικηφόρος Μαλεΐνος καταπνίγει τη στάση του Συμβατίου

αρχές 10ου αιώνα: Σύναψη γάμου μεταξύ της κόρης του Ευδοκίμου Μαλεΐνου και του Βάρδα Φωκά. Από το γάμο αυτόν γεννήθηκαν ο κατοπινός αυτοκράτορας Νικηφόρος Β' Φωκάς, ο Λέων και ο Κωνσταντίνος Φωκάς

953: Ο Λέων Μαλεΐνος σκοτώνεται στις επιχειρήσεις εναντίον των Αράβων στη Συρία

955: Ο Κωνσταντίνος Μαλεΐνος διαδέχεται τον Λέοντα Φωκά στη θέση του στρατηγού Καππαδοκίας

968/9: Ο Ευστάθιος Μαλεΐνος ασκεί καθήκοντα στρατηγού Αντιοχείας και Λυκανδού

976-979: Ο Ευστάθιος Μαλεΐνος συμμετέχει στις εμφύλιες συγκρούσεις στο πλευρό του σφετεριστή Βάρδα Σκληρού

987: Στην οικία του Ευσταθίου Μαλεΐνου, παρουσία εκπροσώπων των ισχυρότερων μικρασιατικών οικογενειών, ο Βάρδας Φωκάς ανακηρύσσεται αυτοκράτορας

987-989: Στάση του Βάρδα Φωκά. Ο Ευστάθιος Μαλεΐνος συμμετέχει στη στάση στο πλευρό του σφετεριστή και διοικεί μέρος του στρατού των στασιαστών

995: Ο Ευστάθιος Μαλεΐνος φιλοξενεί στο κτήμα του στην Καππαδοκία τον Βασίλειο Β' με τον στρατό του, ο οποίος επέστρεφε από εκστρατεία στην Ανατολή

Μαλεΐνοι

Μετά το 995: Ο Ευστάθιος Μαλεΐνος μεταβαίνει στην Κωνσταντινούπολη με απόφαση του Βασιλείου Β' και παραμένει στην πρωτεύουσα υπό επίβλεψη. Μετά το θάνατο του Ευσταθίου (τέλη 10ου ή αρχές 11ου αιώνα), ο Βασίλειος Β' δημεύει την περιουσία του

996: Έκδοση της Νεαράς του Βασιλείου Β', στην οποία μεταξύ άλλων καταδικάζεται ο παράνομος πλουτισμός των Μαλεΐνων, των Φωκάδων και των Μουσελέ

δεύτερο μισό 11ου αιώνα: Εκδίδονται σφραγίδες μελών της οικογένειας των Μαλεΐνων, οι οποίες διασώζονται

1084: Σε χρυσόβουλο του Αλεξίου Α' Κομνηνού, από το αρχείο της μονής της Αγίας Λαύρας, μνημονεύεται ένας γόνος των Μαλεΐνων, γαιοκτήμονας από τη Θεσσαλονίκη

1185: Στάση του Αλεξίου Κομνηνού εναντίον του Ανδρονίκου Β' Κομνηνού, στην οποία λαμβάνει μέρος και ένα μέλος της οικογένειας των Μαλεΐνων

10ος-12ος αιώνας: Ένας κλάδος των Μαλεΐνων μαρτυρείται στην Καλαβρία της Νότιας Ιταλίας

Βοηθ. Κατάλογοι

Βιογραφικά στοιχεία επιφανών Μαλεΐνων

Νικηφόρος: Ο πρώτος γνωστός γόνος της οικογένειας, ο οποίος εμφανίζεται το δεύτερο μισό του 9ου αιώνα. Κατέπνιξε τη στάση του Συμβατίου το 866.

Ευστάθιος: Έζησε το δεύτερο μισό του 9ου αιώνα. Ήταν πιθανότατα αδελφός (ή γιος) του Νικηφόρου. Ήταν πατρικός και ανώτερος στρατιωτικός αξιωματούχος. Μέσω του Ευσταθίου είναι δυνατό να μελετηθεί η ιστορία του οίκου των Μαλεΐνων.

Ευδόκιμος: Γιος του Ευσταθίου. Νυμφεύθηκε την κόρη κάποιου Αδραλέστου, πατρικίου, ο οποίος ήταν συγγενής του Ρωμανού Α' Λακαπηνού (920-944). Έζησε στο δεύτερο μισό του 9ου ή στις αρχές του 10ου αιώνα.

Μιχαήλ (κοσμικό όνομα Μανουήλ): Γιος του Ευδοκίμου, μετέπειτα όσιος Μιχαήλ. Γεννήθηκε το 894 περίπου. Μετά το θάνατο του Λέοντος ΣΤ' (886-912) έγινε μοναχός. Ήταν δάσκαλος του αγίου Αθανασίου του Αθωνίτη. Ασκούσε μεγάλη επιρροή στον ανιψιό του Νικηφόρο Β' Φωκά (963-969). Πέθανε το 961.

Κωνσταντίνος: Γιος του Ευδοκίμου και αδελφός του Μιχαήλ. Ήταν πατρικός και στρατηγός Καππαδοκίας (από το 955). Έλαβε μέρος στις μάχες στη Συρία εναντίον των Αράβων.

Ανώνυμη Μαλεΐνη: Κόρη του Ευδοκίμου και αδελφή του Μιχαήλ και του Κωνσταντίνου. Παντρεύτηκε τον Βάρδα Φωκά. Από το γάμο αυτόν γεννήθηκαν ο μετέπειτα αυτοκράτορας Νικηφόρος Β' Φωκάς, ο Λέων και ο Κωνσταντίνος.

Λέων: Ίσως γιος του πρώτου γνωστού Μαλεΐνου, του Νικηφόρου. Έλαβε μέρος στις μάχες εναντίον των Αράβων στη Συρία και σκοτώθηκε το 953.

Ευστάθιος: Γιος του Κωνσταντίνου. Ήταν στρατηγός Αντιοχείας και Λυκανδού το 968/9. Την εποχή της στάσης του Βάρδα Σκληρού (976-979) συγκρούστηκε πολλές φορές με τον στρατό του σφετεριστή, ως στρατιωτικός επικεφαλής. Έλαβε μέρος στη στάση του Βάρδα Φωκά (987-989), ο οποίος ανακηρύχθηκε αυτοκράτορας στην οικία του στο Χαρσιανόν. Μετά τη δολοφονία του Βάρδα Φωκά, ο μάγιστρος Ευστάθιος δεν τιμωρήθηκε σοβαρά, αλλά απομακρύνθηκε από τα δημόσια λειτουργήματα. Φιλοξένησε τον Βασίλειο Β' (976-1025) μαζί με ολόκληρο τον στρατό του σε ένα από τα

Μαλεΐνοι

κτήματά του στην Καππαδοκία κατά την επιστροφή από μια εκστρατεία στη Συρία. Ακολούθως ο αυτοκράτορας τον πήρε μαζί του στην Κωνσταντινούπολη και τον κρατούσε εκεί υπό επίβλεψη. Μετά το θάνατο του Ευσταθίου, ο Βασίλειος Β' δήμειυσε τα κτήματα της οικογένειας. Ο Ευστάθιος μαζί με τον πατέρα του αναφέρονται ρητά στη Νεαρά του Βασιλείου Β' του έτους 996, στην οποία καταδικάζονται μεταξύ άλλων και για τις γαιοκτησίες που απέκτησαν παράνομα.